

دو مورد از نیازهای اساسی دانش‌آموزان و نحوه ایجاد رضایت آن‌ها توسط معلمان

■ مهسا کازرانی نژاد
مشاور دبستان دخترانه دوره دوم، ناحیه ۱

مهسا کازرانی نژاد کارشناسی روان‌شناسی عمومی و کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی خود را از دانشگاه یزد گرفته و به مدت ۹ سال است که ضمن تدریس در دانشگاه امام جواد (ع)، به عنوان مشاور، در دبستان دخترانه دوره دوم مشغول به کار است. گواهینامه‌های مختلفی از سازمان نظام روان‌شناسی نیز در حیطه‌هایی مانند آموزش خانواده و فرزندپروری، تفسیر نقاشی کودک، طرح‌واره درمانی کودک و نوجوان و تربیت روان‌شناس مدرسه دریافت کرده است.

در هر جامعه‌ای توجه به آموزش و یادگیری از نیازهای اصلی است و مدرسه‌ها اولین مجموعه‌هایی‌اند که به این نیاز پاسخ می‌دهند. در این راستا یکی از اهداف مهم مدرسه افزایش انگیزه برای پیشرفت دانش‌آموزان است و متولیان تربیتی (معلم، مدیر و سایر متولیان امر آموزش و پرورش) باید صحنه را برای آموزش به‌گونه‌ای مهیا کنند که دانش‌آموز بخواهد یاد بگیرد و این مهم در گرو آگاهی صحیح مربیان آموزشی از مفهوم انگیزش است.

در رویکرد «تئوری انتخاب»، بی‌انگیزگی به معنای ناکامی حاصل از عدم رضای نیازهاست و زمانی رخ می‌دهد که نیازهای پنج‌گانه ما (نیاز به قدرت، تفریح، عشق و تعلق، بقا و آزادی) برطرف نمی‌شوند. بر اساس این رویکرد همه انسان‌ها تا لحظه‌ای که زنده‌اند، انگیزه دارند و چیزی با عنوان بی‌انگیزگی وجود ندارد. پس زمانی که می‌گوییم دانش‌آموز الف انگیزه‌ای برای درس خواندن ندارد، نوعی برجسب اشتباه به او زده‌ایم. هرگاه دانش‌آموزی در برخی از درس‌ها انگیزه

کافی نداشته باشد، به این دلیل است که آن درس نیازهایش را برطرف نمی‌کند؛ پس به این نتیجه می‌رسد که انجام این تکلیف کاری بی‌هوده است و مغز او برای انجام آن کار عکس‌العملی را نشان نمی‌دهد. در صورتی که اگر مربیان آموزشی همین درس‌ها را به دور از عوامل کاهش انگیزه و با چاشنی خلاقیت، بازی، تعریف داستان و به‌کاربردن شیوه‌های تدریس جذاب و متنوع و دوری از تدریس یکنواخت به نیازهای دانش‌آموزان پیوند دهند، باعث می‌شود آن‌ها برای انجام تکلیف، بیشتر برانگیخته شوند.

از طرف دیگر معلمان می‌توانند با ایجاد چالش‌های فکری برای دانش‌آموزان، از طریق پرسشگری هدفمند، توجه دانش‌آموزان را جلب کنند؛ یعنی معلم پرسشی را در کلاس مطرح کند و بعد به دانش‌آموزان اجازه دهد به این پرسش فکر کنند؛ ناکام شوند یا به نتیجه برسند.

مسئله دیگری که می‌تواند بر انگیزه دانش‌آموزان تأثیر بگذارد، نوع سؤالات و ارزشیابی‌هایی است که از دانش‌آموزان به عمل می‌آید؛ یعنی سؤالات مطرح شده نه خیلی آسان باشد که برای دانش‌آموزان خسته‌کننده شود و نه خیلی سخت که انتظار موفقیت را در دانش‌آموزان کاهش دهد. دو مورد از نیازهای اساسی دانش‌آموزان و نحوه ایجاد رضایت آن‌ها توسط معلمان بیان می‌شود:

❖ الف) نیاز به آزادی

این نیاز با کمترین میزان توجه و خودآگاهی به انتخاب‌های انجام‌شده برطرف می‌شود. بنابراین معلمان می‌توانند به دانش‌آموزان خود یادآوری کنند که انتخاب‌های زیادی برای پیشبرد اهداف تحصیلی دارند؛ مثلاً

زمان انجام تکالیف را خودشان تعیین کنند، به صورت گروهی آزمون بدهند یا به صورت انفرادی، موقع تدریس معلم یادداشت بردارند یا فقط گوش کنند و ... به نظر می‌رسد همین آزادی انتخاب یکی از مواردی است که می‌تواند انگیزه دانش‌آموز را برای یادگیری بیشتر کند.

❖ (ب) نیاز به عشق و تعلق

این نیاز با توجه کافی و پایدار معلمان به دانش‌آموزان و انجام فعالیت‌های مشارکتی در کلاس درس برطرف می‌شود. هر چقدر دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی بیشتر شرکت کنند، بهتر یاد می‌گیرند و ارتباطشان با معلم و سایر دانش‌آموزان صمیمی‌تر می‌شود.

با توجه به مطالبی که گفته شد، هر چقدر شرایط مدرسه و کلاس درس برای تأمین نیازهای دانش‌آموزان مساعدتر شود و دانش‌آموز در مدرسه از تفریحات سالم و آزادی کافی برخوردار باشد، احتمال کاهش انگیزه در دانش‌آموزان و بروز رفتارهای غیرمنتظره و مخرب مانند افسردگی، اضطراب، استرس و ... در طول دوران تحصیل کمتر خواهد شد. فراهم کردن این شرایط مناسب با انجام

اعمال زیر میسر می‌شود:

۱. زمینه‌حداکثری برای رفع نیازهای دانش‌آموزان فراهم شود. (متناسب با بودجه وامکانات)
۲. آموزش و الگودهی می‌تواند خزانه رفتاری دانش‌آموزان را غنی کند. خیلی از دانش‌آموزان در برابر ناکامی فقط تسلیم می‌شوند؛ زیرا از چگونگی مدیریت ناکامی خود آگاهی ندارند. مثلاً زمانی که درسی را متوجه نمی‌شوند یا احساس می‌کنند مطلب آن درس برایشان

آن چنان فایده‌ای ندارد، به جای حل آن مسئله یا پرسش از معلم و بحث و تبادل نظر، از درس خواندن امتناع می‌ورزند، با والدینشان بحث می‌کنند یا گوشه‌گیر و منزوی می‌شوند که متأسفانه با مجازی شدن آموزش این مسئله پررنگ‌تر

شده است. بنابراین معرفی الگوها، شخصیت‌های بزرگ تاریخی، چهره‌های مشهور حاضر در عرصه‌های مختلف یا برخی از والدین موفق دانش‌آموزان و دعوت از آن‌ها به منظور سخنرانی انگیزشی برای دانش‌آموزان می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا مشکلات را بهتر حل کنند و قدرت صبر

هرگاه دانش‌آموزی در برخی از درس‌ها انگیزه کافی نداشته باشد، به این دلیل است که آن درس نیازهایش را برطرف نمی‌کند.

وجود شوق و خلاقیت در هنگام آموزش می‌تواند یکی از عوامل تأثیرگذار در افزایش انگیزه دانش‌آموزان باشد.

و تاب‌آوری‌شان را در برابر فراز و نشیب‌ها افزایش دهند. بهره‌گیری از تجربه الگوهای مهم باعث می‌شود دانش‌آموزان در برخورد با چالش‌ها، به جای پیشنهادها هیجانی که از ذهنشان بر می‌آید، رفتارهای منطقی انجام دهند.

۳. معلمان، مدیران و سایر مربیان باید لزوم الگوبودن را بدانند، توجه به اینکه دانش‌آموزان تک‌تک اخلاق و رفتارهای آن‌ها را الگوبرداری می‌کنند، اهمیت زیادی دارد. بنابراین وجود شوق و خلاقیت در هنگام آموزش می‌تواند یکی از عوامل تأثیرگذار در افزایش انگیزه دانش‌آموزان باشد.

افزایش انگیزه دانش‌آموزان باشد. تا زمانی که فهمی صحیح و بنیادی از مفهوم انگیزه نداشته باشیم، در نقش یک معلم یا مدیر یا والد، نمی‌توانیم به بهبود انگیزه دانش‌آموزان کمک کنیم. با اصلاح فهم ما از انگیزش نتایج و اهداف زیر حاصل خواهد شد:

۱. خیال والدین بابت کم‌کاری‌ها و بدرفتاری‌های فرزندان راحت‌تر خواهد شد؛
۲. فرسودگی شغلی معلمان کاهش خواهد یافت و کلاس‌ها شاداب‌تر و جذاب‌تر خواهد بود؛
۳. اشتیاق دانش‌آموزان به درس خواندن بیشتر خواهد شد. □

خیلی از دانش‌آموزان در برابر ناکامی فقط تسلیم می‌شوند؛ زیرا از چگونگی مدیریت ناکامی خود آگاهی ندارند.

